УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

1. Датум и орган који је именовао комисију
   25.9.2013. године, Научно-наставно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду

2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назива факултета, установе у којој је члан комисије запослен:

   1. др Александра Вранеш, редовни професор, библиотекарство, библиографија, студије културе, издаваштво, 27.10.2004. године, Филолошки факултет Универзитета у Београду
   2. др Љиљана Бајић, редовни професор, методика наставе српског језика и књижевности, Филолошки факултет Универзитета у Београду
   3. др Стана Смиљковић, редовни професор, методика наставе српског језика и књижевности, 22.9.2004. године, Учитељски факултет у Врању, Универзитет у Нишу

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

1. Име, име једног родитеља, презиме: **Јелена**, Бранислав,**Триван**

2. Датум рођења, општина, република: 4. април 1973, Косовска Митровица, Србија

3. Датум одбране, место и назив магистарске тезе:
   2011, Филолошки факултет Универзитета у Београду
   Дигитализација библиотека

4. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука:
   Библиотекарство

III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

БИБЛИОТЕКЕ И МУЛТИКУЛТУРАЛНОСТ

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Навести кратак садржај са назнаком броја страна поглавља, слика, шема, графикона и сл.

Докторску дисертацију *Библиотеке и мултикултуралност*, обима 172 странице, чине следеће целине: Глобализација, култура, медији; Мултикултуралност и образовање; Библиотеке и мултикултуралност; Библиотеке и студије културе; Закључак; Литература.
Свако од поглавља подељено је на потпоглавља која ближе одређују и именују мање проблемске целине којима се рад бави.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Предмет научног истраживања су, са једне стране, библиотеке као институције културе, науке и образовања, у којима се развија мултикултуралност, како у одабиру библиотечке грађе, тако у организовању манифестација из области културе, едукативних програма и повећања броја корисника који припадају различитим етничким заједницама; са друге стране мултикултуралност, у њеној теоретској (обухвата у основи два тумачења: статичне односе међу културама које задржавају своју засебност и флуидно међусобно прожимање култура) и емпиријској димензији.

Чињеница да различите културе коегзистирају у мултиетничким државама, али нису увек и свима приступачне, због превасходно писаног израза својственог само некима од нас, због језичке баријере, због религијских предубеђења, или социјалних разграничења, мотивисала је кандидаткињу да се бави истраживањем питањима обликовања фондова, развијања библиотечке делатности и културних активности којима се тумаче, подржавају и подстичу, како транспарентност у исказивању и препознавању мултикултуралних обележја, тако и одговорност и озбиљност приступа таквим садржајима. Како су често границе међу културама „замућене“ и „неодређене“, чему доприносе и миграције становништва, опште је прихваћена чињеница да се културолошке границе повлаче прецизније од националних. Докторска теза *Библиотеке и мултикултуралност* истиче потврђује да су библиотеке основне и веома делотворне институције које систематично негују мултикултуралност и толеранцију, како у своме друштвеном исказивању, тако и у процесу едукације и развијању културних интересовања својих корисника од њиховог најранијег до најстаријег узраста.

У тези се кандидаткиња бави проучавањем: а) начина, техника и метода деловања библиотека које одликују мултикултуралност фондова и програма; б) друштвеним и кутуролошким учинком библиотека у мултиетничким регијама. Нарочита пажња посвећена је анализи свих поменутих аспеката у јавим (народним) библиотекама у Србији, како на основу релевантних података, доступних кроз базу *Мрежа библиотека у Србији*, тако на основу систематичних личних истраживања, анкетом и интервјуима и библиотекара и корисника у мултиетничким заједницама (аутохтоног становништва, припадника националних мањина, усељеничких заједница, особа културно мешовитог порекла, транснационалних особа и исељеника, азиланата, избеглица).

У истраживању се полази од константи постављених законском регулативом у земљи: *Законом о библиотекама*, *Законом о културним добрима*, *Законом о положају националних мањин*а, као и у међународним оквирима на нивоу прогласа, препорука, смерница интернационалних организација, заједница и удружења. Компаративна анализа статистичких података о мултиетничкој популацији и библиотечкој делатности добијених од Статистичког завода Србије и Народне библиотеке Србије (кроз Мрежу библиотека Србије) показује у којој мери јавне библиотеке у Србији одговарају задацима које пред њих поставља савремено друштво. Кандидаткиња закључује да културно наслеђе, животна уверења, расна припадност, верска опредељеност, сексуална оријентација могу да дефинишу ставове појединца, групе, или локалне заједнице, а библиотека за све њих треба да буде успостављена као информативни, образовни и културолошки центар са којим и у којем међусобно остварују комуникацију. Делотворност библиотека у неговању традиције и међусобног упознавања, поштовања, разумевања и сарадње видна је кроз анализе обима и разноврсности програма везаних за: људску слободу и достојанство; за људска права и демократију; за материјални развој људског друштва; за толеранцију и ненасиље. Основни предмет истраживања су библиотеке као институције у којима се поуздано, организовано, зналачки и ненаметљиво негује мултикултуралност.

У раду су истражени постулати овог деловања и њихов друштвени и културолошки

учинак, којим се у државној културној политици обезбеђује доминација мултикултурализма. Истраживањем су потврђене хипотезе да су библиотеке основне и најделотворније институције у друштву које неформално, а ипак систематично негују мултикултуралност и толеранцију код својих корисника. Применом историјског, аналитичког, компаративног и статистичког метода развијена је тема у два правца: а) тумачење библиотека као културно-информативних центара локалних заједница; б) тумачење мултикултуралности као савременог пројекта, оправданог због етнички мешовите популације кроз: развијање библиотечких фондова, мултилингвалност обраде књижног фонда, развијање изложби, разговора и манифестација различитог националног и језичког порекла. Како је национални састав становништва у свим деловима Србије веома шаролик, прави је истраживачки изазов да се издвоје поред библиотека и културни центри и заводи у којима се негују мултикултуралне и мултилингвалне активности.
Завичајни фондови у народним библиотекама, чије постојање у једном периоду није било регулисано припадајућом законском регулативом; легати и посебне библиотеке завичајних аутора; актуелна издавачка продукција на више језика којима се у тој средини говори, која у библиотеку стижу као локални примерак – све су то темељне претпоставке које кандидаткиња истиче као значајне за организовање представљања публикација, културне вечери, разговоре, сусрете, дискусије, изложбе.
Након увода (којим су обухваћени предмет, циљеви и задаци истраживања; истраживачки корпус; теоријско-методолошки оквир истраживања), анализа обухвата: значај и улогу библиотеке у савременом друштву; однос библиотека према другим институцијама културе и образовања; видове испољавања мултикултуралности у библиотекама у складу са мултиетичношћу заједнице, мултилингвалношћу обраде, али и бројношћу језика на којима се објављује текућа периодика, доступна за коришћење и кроз библиотеке, а чији су систематичан преглед и библиографија посебан прилог у овом раду.
Кандидаткиња закључује да глобализација ствара два контрадикторна ефекта, једнакост и разлику, тј. осећај да свет постаје сличан под притиском временско-просторне компресије, али га, такође карактерише и све већа свесност о разлици. Глобални, а поготову национални, ниво деловања у области културне политике, није у стању да се равноправно бори са економским интересима неолибералног света. Тим пре што међународни инструменти и традиционални облици сарадње на пољу културе бивају изграђени на дискурсу националности, а боре се са глобалним проблемом. Чини се да процеси који унифромишу културе света имају неупоредиву предност, иако се деловањем у области културне политике донекле постиже одрживост културне разноврсности или барем спречава да се ситуација драстично погорша.

Библиотека, као један од носилаца културе и духовности, и школа, као реализатор образовања и васпитања, негују и вредности мултикултурализма и духовне разноликости. Остваривање концепције мултикултуралности нужно је водич ка променама у улогама и функцијама јавне, школске библиотеке и школе.

У целини *Глобализација, култура, медији* ауторка разматра процес глобализације у контексту савремене културе, истичући да је глобализација историјски неизбежан ток, те да су сва друштва суочена са потребом интензификације друштвених односа на светском плану. Објашњавајући библиотеку истовремено као чувара културне баштине и као локални центар информација, ауторка објашњава и улогу библиотека у процесима глобализације а затим и утицај медија на глобализацију културе.
У следећем поглављу *Мултикултуралност и образовање* објашњени су појмови мултикултуралност и интеркултуралност као основне образовне потребе савременог друштва. Демократска оријентација образовног система се заснива на једнакости права на

образовање и уважавању различитости између појединаца и група. Тежња ка развоју мултикултуралности у образовном систему је тежња свих мултиетничких држава у свету, па и Србије.

У поглављу *Библиотеке и мултикултуралност* ауторка указује на значај библиотеке у савременом животу. Библиотеке су постале значајна места социјализације њихових корисника. Будући да библиотеке задовољавају разнолике интересе и заједнице, оне делују као средишта за учење, те културна и информациона средишта. Све врсте библиотека имају важну улогу у образовању, друштвеном деловању и глобалном разумевању. Одражавајући потребе људи којима су намењене, библиотечке услуге имају велики утицај на њихове животе. Као места окупљања, библиотеке могу постати места интеракције људи који припадају свим врстама култура.

У следећем поглављу *Библиотеке и студије културе* ауторка објашњава улогу библиотеке у настави језика и настави културе и какву улогу библиотека има у промовисању српског културног наслеђа као и у промовисању осталих мањинских култура у Србији.

Интеркултурално васпитање и образовање незаобилазни су чинитељи у учењу страних језика, у процесу међусобног упознавања, разумевања различитих култура, као и успостављања позитивних односа, али и резултат потребе да се мултикултурална друштва уреде према начелима културнога плурализма (међусобног разумевања, толеранције и дијалога, доживљаја и прожимања властитих и другачијих културалних обележја), универзализма (заједнички интереси, уверења и обичаји) и социјалнога дијалога (културне посебности и заједничке везе). У том смислу библиотека не само да омогућава упознавање других култура, већ је „брана“ према настајању стереотипа, једностраних стајалишта и предрасуда.

VI Списак научних и стручних радова који су објављени или прихваћени за објављивање на основу резултата истраживања у оквиру рада на докторској дисертацији уз напомену:

Навести називе радова, где и када су објављени. У случају радова прихваћених за објављивање, таксативно навести називе радова, где и када ће бити објављени и приложити потврду о томе.

Мултикултурализам као концепт модерне Европе / Јелена Триван // КУЛТУРНА дипломатија и библиотеке / уредници Александра Вранеш, Љиљана Марковић. – Београд : Филолошки факултет, 2013, - ИСБН 978-86-6153-182-8. – Стр. 245-258.

Мултикултуралност и библиотеке / Јелена Триван // Зборник резимеа / Међународна научна конференција Србија између Истока и Запада : наука, образовање, култура, уметност , Београд, 27-29.септембар 2013 ; уредници Александра Вранеш, Љиљана марковић. – Београд : Филолошки факултет, 2013, - ИСБН 978-86-6153-148-4. – Стр. 373-374.

Библиографија радова о мултикултуралности библиотека / Јелена Триван // Облици сарадње школске библиотеке са другим установама културе и образовања. – Београд : Филолошки факултет, 2013. - Стр. 180-193.

Мултикултурализам као концепт модерне Европе / Јелена Триван // Гласник Народне библиотеке Србије : за 2012. годину. - Београд: Народна библиотека Србије. (у штампи)

Литература о албанском језику, књижевности и култури / Јелена Триван // Настава албанског језика као страног. - Београд: Филолошки факултет. (у штампи)

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Тему *Библиотеке и мултикултуралност* кандидаткиња је обухватно и комплексно обрадила, поштујући принципе научне објективности. Наведена библиографија потврђује да је аутор користио релевантну и савремену литературу.

Ауторка закључује да су библиотеке институције културе, науке и образовања у којима се развија мултикултуралност, како у одабиру библиотечке грађе, тако у организовању манифестација из области културе, едукативних програма и повећању броја корисника који припадају различитим етничким заједницама. Различите културе коегзистирају у мултиетничким државама, али нису увек и свима приступачне, због превасходно писаног израза својственог само некима од њих, због језичке баријере, због религијских предубеђења, или социјалних разграничења. Веома често границе међу културама су замућене и неодређене, чему доприносе и миграције становништва.

Докторска дисертација кроз проучавање начина, техника и метода деловања библиотека које одликују мултикултуралност фондова и програма истиче и потврђује да су библиотеке основне и веома делотворне институције које систематично негују мултикултуралност и толеранцију, како у своме друштвеном исказивању тако и у процесу едукације и развијања културних интересовања својих корисника од њиховог најранијег до најстаријег узраста.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА
НАПОМЕНА: Навести позитивну или негативну оцену начина приказа и тумачења резултата истраживања.

Комисија сматра да је кандидат Јелена Триван у својој дисертацији *Библиотеке и мултикултуралност* успешно обрадила ову комплексну и захтевну тему, да је текст дисертације урађен према одобреној пријави дисертације и да је реч о раду које представља оригинално и самостално научно дело.

IX ПРЕДЛОГ:

На основу свега наведеног, комисија предлаже Научно-наставном већу Филолошког факултета Универзитета у Београду да прихвати извештај о дисерацији *Библиотеке и мултикултуралност* и упути га Већу за друштвено-хуманистичке науке Универзитета у Београду, како би кандидаткиња била позвана на усмену одбрану рада.

КОМИСИЈА:

1. др Александра Вранеш, редовни професор,
   Филолошки факултет Универзитета у Београду

2. др Љиљана Бајић, редовни професор,
   Филолошки факултет Универзитета у Београду

3. др Стана Смиљковић, редовни професор,
   Учитељски факултет у Врању Универзитета у Нишу